

Forum för hållbar utveckling

Rapport nr 1

Upptaktsmöte för nätverket

*Seminar i Stockholm d
en 24 mars 2003*

Inledning	3
Hållbar utveckling – vision och verklighet	
Betraktelse av Anders Wijkman	4
Diskussion	12
Deltagarlista	18
Bilaga: Presentation av Forum för hållbar utveckling	21

Inledning

Forum för hållbar utveckling är ett forum för dialog om hur samhället kan utvecklas i riktning mot balans och harmoni mellan ekonomiska, sociala, kulturella och ekologiska målsättningar.

Många aktuella samhällsfrågor som på ett eller annat sätt har att göra med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet fångas inte helt naturligt upp av de olika politiska partierna. Vissa frågor kan inte helt lätt placeras in på den traditionella höger-vänster skalan. Vissa frågor tenderar att helt försvinna från den politiska dagordningen. Inte sällan tillämpas gamla lösningar i försök att lösa nya problem. En starkt bidragande orsak till svårigheterna att hantera hållbarhetsfrågorna består i bristen på helhetssyn och systemtänkande. Idag präglas samhället av sektorstänkande och en långtgående specialisering. Problem som spiller över gränserna är svåra att hantera.

En dialogprocess med engagerade och kompetenta deltagare kan bidra till att förstå vad det komplexa begreppet ”hållbar utveckling” innebär ur olika perspektiv.

Forum för hållbar utveckling har möjlighet att inkludera olika arbetsformer: seminarier, debatter, föreläsningar och arbete i mindre arbetsgrupper. Huvudformen för projektet kommer att vara seminarier baserade i riksdagen. Den konkreta målsättningen för projektet är att till hösten 2004 ta fram en skrift innehållande förslag som kommit fram under projektets gång.

Projektet har förberetts av en arbetsgrupp bestående av följande personer: Magnus Andersson, Anita Brodén, Gudmund Larsson, Valter Mutt och Anders Wijkman. En närmare presentation av Forum för hållbar utveckling finns i bilagan till denna rapport.

Den 24 mars hölls ett upptaktsmöte i riksdagen. Det blev en mycket lyckad träff tack vare Anders Wijkmans intressanta föredrag och en livlig och mycket konstruktiv diskussion. Mötet var en bekräftelse på att många är intresserade av att finna nya former för arbetet med hållbar utveckling.

Uppsala den 15 april 2003

Magnus Andersson

Hållbar utveckling – vision och verklighet

Betraktelse av Anders Wijkman

Problembilden

Anders Wijkman slog inledningsvis fast att det under 1900-talet har skett en omfattande tillväxt i kvantitativa termer inom många områden: befolkningen har ökat fyra gånger, världsekonomin 14 gånger och energianvändningen 13 gånger. Olika former av utsläpp har ökat i motsvarande grad. Metaller och mineraler extraheras ur jordskorpan i stora mängder. Trycket på odlingsmarker, betesmarker och havsresurser av olika slag är mycket hårt. Det finns ett antal väldigt allvarliga problem, av vilka klimatfrågan är mest diskuterad, som visar att vi är på väg att slå huvudet i taket.

Det finns ett slag föreställning att allt kommer att lösa sig. Men termodynamikens lagar har lärt oss att ingenting av de resurser som vi använder oss av försvinner. Allting finns kvar när vi har använt det, kanske i en annan form än ursprungligen, och allting sprids. Medvetenheten om termodynamiken hjälper oss att få ihop helheten och inse att vi inte kan göra någonting utan att det får konsekvenser.

I vissa delar av världen är vattenbristen idag ett mycket stort problem. Överutnyttjandet av grundvattenreserver motsvarar ungefär 160 miljarder ton vatten. Det är vad som krävs för att producera 160 miljoner ton spannmål vilket motsvarar 10 procent av all spannmålsproduktion.

I en nyligen publicerad artikel i *Science* om klimatförändringen ställdes frågan: är det försvarbart att vänta och se? Artikeln kan ses som ett svar på Bush-administrationens klimatpolitiska hållning som går ut på det är för tidigt att vidta kraftfulla åtgärder mot klimatförändringen.

De forskare som skrev artikeln anser att det är ett oerhört stort risktagande att vänta och se och anpassa sig efter hand. Forskningen har redan i hög grad klarat ut vad som kan ske. Världens korallrev är i riskzonen om vi får en ytterligare mycket blygsam temperaturhöjning. Västra Antarktis ismassor kan börja disintegrera om vi får en temperaturhöjning på två grader. Golfströmmen kan böja av, eller mattas av betydligt, vid en temperaturhöjning på mellan 2.5 och 3 grader. Vi är inte väldigt långt därifrån. Det här är bara ett av många exempel.

Många människor tror att om det dyker upp problem så kan vi lösa problemen när de kommer. Det finns en perception om linjära samband vilket leder till slutsatsen att vi inte behöver bry oss så mycket. Samtidigt finns det oerhört många exempel på att det inte bara finns linjära samband.

Det har gjorts många studier och analyser som visar att konventionell ekonomisk tillväxt i länder som Indien, Kina, Brasilien o.s.v. kommer att leda till en stark belastning på naturresursbasen. Man skulle behöva tre eller fyra planeter för att klara av både att förse 8-9 miljarder människor med alla nödvändiga resurser och att ta hand om allt avfall.

Konventionella ekonomer, som idag har en dominans i samhället och i debatten, försöker lära beslutsfattarna att miljö- och resursproblem kan hanteras tack vare att alla så småningom blir tillräckligt rika för att bry sig om de gemensamma problemen och åtgärda dem genom att investera i ny teknik. De talar om att miljöproblemen avtar ju mer tillväxten ökar och illustrerar detta med den inverterade Kuznetskurvan. Det går att visa för vissa typer av miljöbelastningar att det här stämmer. Ett land som Polen är sannolikt renare idag än det var för 10-15 år sedan.

Men Anders Wijkman tycker inte att resonemanget stämmer. USA blir allt rikare men utgör ett allt större problem för klimatet. Utan snarare är det så att ökad konsumtionskraft utgör ett problem när det gäller koldioxidutsläpp och en rad andra frågor såsom intrång i naturområden, minskad biodiversitet, avfallsgenerering, mm.

Under de senaste 15-20 åren har vi upplevt miljöproblem och andra problem hänger samman med fattigdom, sjukdomar, kriminalitet, droger, emigration. Det finns ett antal problemställningar som vi inte klarar av att hantera på nationell nivå utan där vi måste ha bättre system på internationell nivå. Enligt finansmannen Soros är problemet att "we have a global economy but not a global society".

Anders Wijkman har många års erfarenhet av arbete på internationell nivå. Han tycker det internationella arbetet går oerhört trögt och att de befintliga institutionerna är otillräckliga. Globaliseringen och den ökande tillväxten leder både till positiva och negativa effekter. Det har blivit lättare att sprida teknik och dela med sig av erfarenheter i och med den allt öppnare ekonomin. Men på en rad punkter stöter vi på väldigt stora problem. Råvaruexploateringen är den enda inkomsten för många länder i den fattiga världen. Eftersom den rika världen belägger deras förädlade produkter med högre tullar så ökar råvaruexploateringen ännu mer.

Anders Wijkman tycker att vi upplever en slags dialog mellan de döva när vi talar om de här sakerna på internationell nivå.

WTO

WTO är med rätta betraktad som en stark organisation. WTO styr över ett av de få internationella avtal där det finns sanktioner och straffbestämmelser när avtalet bryts. Detta kan jämföras med de internationella miljökonventionerna, inklusive klimatkonventionen, där något sådant inte finns. Att prata med WTO om de sociala, miljömässiga och kulturella aspekterna har länge varit omöjligt. Enligt Anders Wijkman dominerar organisationen av handelsexperter som från början tror att frihandel är den bästa lösningen på de allra flesta problem.

Det är oerhört svårt idag att göra åtskillnad mellan en miljövänlig produkt och en icke-miljöanpassad produkt. I WTOs regelverk talas om s.k. ”like-products” – liknande produkter. Dessa ska behandlas likadant. Man får alltså inte göra en distinktion mellan produkternas miljöegenskaper. Ett annat problem är att det finns en latent konflikt mellan WTO och Kyoto-protokollet.

Varför är WTO så starkt? De allra flesta regeringar vill ha frihandel. Näringslivet vill ha klara och enhetliga regler. Detta skapar ett gemensamt intresse. Men för andra områden, som har att göra med fattigdom, epidemier, miljö osv., finns det inte lika entydigt starka intressen som utmynnar i en gemensam vision. I dessa sammanhang är det partsinlagor som gäller.

Marknadsekonomin regelverk

I skärmpunkten mellan ekonomi och miljö/naturresurshushållning är två saker särskilt intressanta, menar Anders Wijkman. Det ena är marknadsekonomin regelverk. Marknadsekonomin bygger på principen om självreglering. När knapphet uppstår på en vara eller tjänst då stiger priset. Innovationstakten ökar och så småningom skapas substitut. Problemet är att naturens tjänster, t.ex. ett stabilt klimat, inte finns med i de ekonomiska resonemangen. Det saknas en feedback-mekanism.

När exempelvis naturen inte förmår absorbera mera koldioxid så borde det enligt marknadsekonomin grunder finns en feedback-mekanism som leder till att priset på olja stiger, att hushållningen med energi ökar och att substitut tas fram. Men det sker ju inte, konstaterar Anders Wijkman.

Mycket av det som natursystemen utträttat åt oss kan inte handlas på marknaden överhuvudtaget. Exempel är regleringen av klimatet, regleringen av vattenströmmar, uppbyggnaden av odlingsjord, pollineringen av växter mm. Det har gjorts vissa försök att beräkna värdet på de här tjänsterna men även det är svårt.

Anders Wijkman hävdar att ett system som är så trubbigt och som inte på allvar försöker att ta hänsyn till vissa fysikaliska och biologiska realiteter inte kan överleva i längden. Vi måste acceptera att marknaden har ett antal klara brister. Det innebär inte att man överger marknadsekonomin som tanke för den har många andra fördelar.

Att rättvisande fånga naturens olika dimensioner och bidrag till vår välfärd i pengar går inte. Därför är disciplinen ekologisk ekonomi intressantare än miljöekonomi. Pengar är en abstraktion som är användbar men den har också sina begränsningar. Anders Wijkman tycker att Forum för hållbar utveckling måste ge sig in i den här debatten.

Den amerikanske ekonomen William Nordhaus, som anses vara en kandidat att bli nobelpristagare i ekonomi, har gång på gång hävdat att USA inte behöver ta klimatfrågan på allvar just nu. Anledningen är att de sektorer i ekonomin som är känsligast för klimatförändringen representerar en försumbar del av BNP. Anders Wijkman jämför detta med att säga att man inte behöver ta hänsyn till levern eller bukspottkörteln för att dessa organ utgör så liten del av kroppen. Vi vet alla att skulle dessa organ inte fungera så är det inte mycket kvar av oss. Detta är ett exempel som visar att vi allvarligt måste titta på incitamentsstrukturen i den ekonomiska modellen.

Forskning och utbildning

En annan mycket central fråga är inriktningen på forskning och utbildning. Anders Wijkman menar att den konventionella agendan inte räcker till. Ekonomi och ekologi borde vara delar av samma analys men är det mycket sällan. Ändå utgår de bägge från samma grekiska ord som har att göra med hushållning.

De enskilda disciplinerna ökar ständigt. Vid världens universitet, högskolor och forskningsinstitutioner finns för närvarande ca 18 000 specialist-discipliner. Man kan fråga sig hur många institutioner och program som ägnar sig åt att försöka öka vår medvetenhet om samband och vår förståelse för hur saker och ting hänger ihop. Det är inte där man gör karriär som forskare. Detta problem har kännetecknat den vetenskapliga världen alltsedan upplysningstiden.

Fattigdomsbekämpning

Anders Wijkman påpekade att många människor i dagens värld fortfarande lever utanför penningekonomin. För dessa människor är skogsprogram, jordförbättring och andra insatser för att stärka naturresursbasen mycket viktigt för att minska fattigdomen. Den indiske miljökampen Anil Agarwal sa en gång att ”the poor in India are more dependent on the biomass product than the gross domestic product.”

Behov av nytänkande

Det finns ett stort behov av nytänkande. Hållbar utveckling är inte en enkel fråga där man kan säga att ”Miljöpartiet har lösningen” eller att ”Moderaterna har lösningen”. Vi måste försöka flytta oss bortanför den traditionella höger-vänsterskalan. Den utgör en blockering. Därmed inte sagt att det inte finns partier i det politiska systemet som ligger närmare sanningen.

Det är viktigt att skapa ett forum där man kan tänka bort de traditionella ismerna och motsättningarna och i stället försöker hitta någon slags minsta gemensamma nämnare som man kan vara överens om. Det skulle vara av stort värde.

Frågan om hållbar utveckling har på något sätt hamnat vid sidan av även om den refereras till oftare än tidigare. Det är väldigt få som gör seriösa försök att hitta nya ingångar. Anders Wijkman tror inte att det finns så många människor som håller på med liknande försök som detta.

Förslag till strategi

Anders Wijkman tycker att en strategi för hållbar utveckling måste innehålla följande beståndsdelar:

- (1) Överge det vertikala tänkandet och börja med ett horisontellt tänkande. Det är förbluffande lätt att utbilda sig till ekonom utan att lära sig något om hållbar utveckling. Forskningen och utbildningen måste reformeras på denna punkt.
- (2) Utnyttja naturen som exempel och lära och kopiera dess teknik. Naturen har ett otroligt intressant sätt att fungera. Om man lär sig hur naturen fungerar kan man komma på lösningar på en lång rad problem där vårt linjära tänkande idag inte är särskilt effektivt.
- (3) Reformera marknadsekonomin spelregler så att effektivitet i material- och energihanteringen uppmuntras på ett systematiskt sätt

- (4) Reformera handelsregelverket så att det understödjer det som är hållbart, socialt och ekologiskt, och inte tvärtom.
- (5) Technology leap-frogging. Det är ett underbetyg att det på internationell nivå saknas mekanismer för att försöka aktivt hjälpa de snabbt industrialiserande och folkrika länderna att använda absolut bästa teknologi. Det handlar om att ge förutsättningar att bygga upp den kapacitet som behövs och ha råd att göra de nödvändiga investeringarna. I den konventionella ekonomiska modellen blir det ofta tvärtom.

Frågor och kommentarer i anslutning till Anders Wijkmans föredrag

Peter Söderbaum hävdade att frihandel idag är det enda som lärs ut inom nationalekonomin. Vi har hamnat i en situation av monism inom national-ekonomin. Enligt Peter Söderbaum är nationalekonomi inte bara vetenskap utan också politik. När man insett det finns det anledning för politiker att ställa krav på nationalekonomin. Det naturliga kravet att ställa är att kräva pluralism som svarar mot olika ideologiska infallsvinklar. EU beskriver aldrig universitetet som ett potentiellt problem. Det hänger ihop med en väldigt traditionell vetenskapssyn. Forum för hållbar utveckling kan spela en viktig roll om det kan bidra till att det ställs politiska krav på universitetet att förbättra ekonomutbildningen.

Sven-Gunnar Persson menade att Johannesburg-processen innehåller mycket av Anders Wijkmans analys. Han undrade därför i vilken grad Johannesburg är möjlig att ha som utgångspunkt för den fortsatta diskussionen. Sven-Gunnar Persson konstaterade att tanken på att internalisera miljö-kostnader håller på att göra sig gällande. Enligt honom kan detta vara en framkomlig väg för att få marknadsekonomin att ta hänsyn till de ekologiska spelreglerna.

Karl-Erik Edris tyckte att uppgiften att försvara framtida generationers intressen inte får presenteras som en åsikt utan måste presenteras som ett faktum. De politiska partierna borde kunna vara överens om grundläggande fakta. Utbildningen måste förändras så att alla som behöver veta det fattar att miljöproblemen inte är en åsikt utan ett faktum. Sedan måste man naturligtvis diskutera de bästa lösningarna.

Uno Svedin ansåg att Anders Wijkmans presentation berörde en *forsknings-strukturell fråga* – det inomdisciplinära suget i förhållande till det system-

orienterade. Detta handlar om forskningssystemet - incitamentsstrukturen, hur man ser på livskarriären, hur man bedömer vad som är bra och dåligt

Det finns också *forskningsprioritetsfrågor* som till exempel: Varför är det på det här sättet? Vad behöver göras? Är det här en viktig fråga i förhållande till andra frågor?

Även *perspektivfrågorna* har bäring på kunskapssystemet. Exempel är nord och syd, långsiktigt och kortsiktigt etc. Dessa frågor riktar sig till en mycket vidare ram av överbäganden. Vi kan se just i Johannesburg hur Syds perspektiv dyker upp. Fattigdomsfrågorna hamnar plötsligt i fokus vilket leder till att ytterligare grupper blir involverade. Det i sin tur kopplar till frågan: vem är det som opererar det här? Riksdagen har sin klara roll, forsknings-samhället har sin. Det finns ett samspel mellan olika grupperingar. Det kan exempelvis handla om kopplingen mellan miljö och hälsa. De olika grupperingarna borde samspela på ett bättre sätt men gör det inte alltid. Det betyder att det finns potentialitet till att ytterligare arbeta på den typen av allianser.

Enligt Valter Mutt är det möjligt att urskilja nya trender bland ekonomer på många håll i världen. Herman Daly, en avhoppad ekonom i Världsbanken, grundade en världsfederation för ekologiska ekonomer som har 3000 medlemmar idag. Ett annat exempel är det franska upproret bland ekonomi-studenter som sköt fart för två år sedan. Studenterna sa att de vill ha en ekonomi som kan förklara de smältande polarisarna och de 30 000 som dör varje dygn av svält och sjukdomar osv. Detta uppror har spritt sig till andra länder. Nu grundar de ett nätverk som heter "Post-autistiska ekonomer". Det finns även många spännande tankesmedjor i USA. Det är angeläget, menade Valter Mutt, att introducera den internationella debatten och visa att det finns ett växande gehör för alternativt ekonomiskt tänkande på många håll i världen.

Anders Wijkman slog fast att Johannesburg-processen är en fullt möjligt utgångspunkt för den fortsatta diskussionen. Det är bra att världssamfundets har enats om att halvera antalet extremt fattiga, öka tillgången på rent vatten, osv. Men om ramarna för kunskapsinhämtandet och ramarna för ekonomin ger ännu inte rätt incitament och rätt infallsvinklar vilket innebär att vi inte kan nå de långsiktiga lösningarna. Ekonomerna kommer för lätt undan idag. Allting som kan räknas hem i en penningkalkyl anses vara rätt. Det är ganska enkelt att visa att pengarna som måttstock har väldigt stora brister. Vi måste in med fysik och biologi, ramverket måste byggas därifrån. Det är en jätteutmaning.

Som svar till Uno Svedins kommentar om forskarsamhället sa Anders Wijkman att han är medveten om hur fel det kan bli när bara politiker styr. Men det kan också gå oerhört illa när bara forskarna själva bestämmer. Det måste vara en fruktbar dialog. Det måste vara legitimt för samhället att få sätta upp vissa krav och vissa mål och helt enkelt beställa en problemlösning.

Diskussion

Carl Wahren presenterade inledningsvis projektet *21st Century Drama*. Utgångspunkten för *21st Century Drama* är att försöka skapa samband för människor på alla nivåer och att skapa syntes mellan olika typer av kunskap. Verksamheten inkluderar forskning och folkbildning.

Enligt Carl Wahren handlar diskussionerna om framtiden allt för ofta bara om pengar. I *21st Century Drama* är utgångspunkten i stället mänsklig energi och dynamik. Hur berör man människor? Carl Wahren menade att väldigt få människor berörs av diagram och analyser. Men människor berörs av konst, musik och poesi. Det hjälper dem att få insikt och att se helheten.

21st Century Drama har medverkat till inrättandet av ett nytt program, *Forskning utan gränser*, som inom kort startar vid Institutet för ekologisk hållbarhet, Umeå universitet. Tanken är att naturvetare ska arbeta bland samhällsvetare och att samhällsvetare ska verka bland naturvetare

I sin presentation gjorde Carl Wahren ett antal allmänna observationer som här sammanfattas i punktform.

- Framtidens läroplaner måste vara baserade på holism, en positivt laddad realism och exemplifieringar.
- Minsta individuella initiativ kan leda väldigt långt.
- Det är viktigt att ge enkla råd som kan leda till en framgång som i sin tur genererar nästa framgång. Vi lider av en fruktansvärd problemlösningsmani.
- Det är bättre att tala om dynamiska allianser än nätverk.
- Ett av samhällets största problem är "vertikalitis". Denna sjukdom innebär att ingen tar ansvar för horisontella effekter av vertikalt inriktade verksamheter. På något sätt fungerar sjukvården, skolsystemet, kriminalvården och många andra aktiviteter i samhället enligt principen "det är inte mitt bord".
- Det är viktigt att bekämpa "ifologin": If only you change your behaviour... if only research comes up...
- Skyldigheter måste länkas till rättigheter. År 2002 arrangerades 95 internationella konferenser om mänskliga rättigheter. När hörde vi sist om en konferens om mänskliga skyldigheter? Hur ska vi kunna ha 6,3 miljarder människor med rättigheter utan skyldigheter?

- Nord-sydproblematiken är överspelad. Vi har en överkonsumerande rikemansbefolkning i de fattigaste afrikanska länderna. Det finns också ett u-land i varje i-land.
- En andlig dimension till hela vårt förhållningssätt till skapelsen och till våra medmänniskor är absolut nödvändig idag.

Den internationella problembilden

Anders Wijkman konstaterade att det har producerats oerhört mycket studier om hållbar utveckling. Men de flesta rapporterna är beskrivande. De listar problem och talar i allmänna termer om vad som ska göras. Men det är aldrig någon som ifrågasätter vilken bild vi har av oss själva. Det finns en mental problematik. Det är aldrig någon som ifrågasätter ramverket i stort.

Carl Wahren hävdade att lagstiftningen är näst intill perfekt i de flesta länder. Men den tillämpas inte:

”Varför tar man inte till sig den erfarenhet som finns idag? Det är ett förakt för praktisk empiri som är häpnadsväckande. Just när det gäller processen finns det något vi kan göra som de flesta andra inte sysslar med. Kausalsambanden är redan kända. Vi har 98 procent av all den kunskap som finns för att göra en ganska bra värld. Det intressanta är varför tillämpas inte den kunskapen. Det kan bli ett ganska unikt bidrag från vårt projekt.”

Olof Lindén konstaterade att det finns briljanta globalanalyser, ”the state of the problem”, gjorda av ett flertal internationella institutioner. Men samtidigt är det sällan nya lösningar presenteras. Ett exempel är en nyligen gjord global analys av gränsöverskridande problem i världens vatten. Alla experter som medverkat i studien talar om governance och problemen i de politiska beslutsprocesserna. Men problemet med utbildningssystemets brister finns inte med alls.

Carl Wahren tyckte att FNs vattenkonferens i Kyoto, som avslutades i mars 2003, innebar två ordentliga steg bakåt. Man har tagit bort frågan om mänskliga rättigheter. Man har ingen som helst kvantitativ målsättning. Man har inte satt några priser som möjliggör en utvärdering.

Carl Wahren menade vidare att det är frapperande hur mycket som inte har hänt i det internationella samarbetet och hur lite man utnyttjar den kunskap som finns. Beslutsfattandet är i regel totalt okoordinerat. Beroende på vilket

ministerium som skickar vilken delegationschef till vilket möte kan det från ett och samma land komma fullständigt motstridiga signaler i de mest basala utvecklingsstrategiska frågor. Är man inte medveten om dessa problem då pratar man om en värld som inte finns. Man måste ha en realistisk uppfattning och vara medveten om hur det på alla nivåer i beredningen av ärenden smyger sig in felkällor av vilka många är avsiktliga och accepteras.

Syftet med Forum för hållbar utveckling

Forum för hållbar utveckling kan hjälpa forskare, politiker, företagare och andra att se på hållbarhetsproblemet från nya infallsvinklar, ”to think out of the box”:

”Vad skulle det här projektet syfta till? Bland annat att se om en grupp människor från ganska olika bakgrund och infallsvinklar, i det här fallet också representerande arbete i olika politiska sammanhang, om de skulle kunna enas om några väldigt tydliga och nya genombrottsbegrepp. Det tror jag skulle kunna ha en väldigt betydelse. Det finns massor med människor ute i världen som söker någonting men tycker att det är svårt att få till. De flesta av oss litar för mycket på sina dogmer eller också har vi andra saker som ockuperar oss ännu mera. Det är svårt att få en sådan här sak att hända men jag tror att det skulle kunna gå. Det skulle bli väldigt kraftfullt om ett antal människor med klar socialdemokratisk bakgrund och ett antal med borgerlig tillsammans med ett antal miljöpartister och vänsterpartister, uppblandat med forskare och andra, tillsammans sa: det här duger inte, det här kan vi göra bättre. Det här är inte partipolitik i första hand utan det här är ett sätt att organisera oss som ras och släkte.”
(Anders Wijkman).

Flera personer underströk att Forum för hållbar utveckling kan tillföra något som har med själva processen att göra; ”Forum för hållbar utveckling har inte alla lösningarna men vi har frågorna.”

Anders Wijkman menade att skriften som detta projekt ska ta fram skulle kunna konstatera att hållbarhetsfrågorna har hamnat utanför den politiska debattens centrum. Vidare skulle skriften slå fast att sättet på vilket hållbarhetsfrågorna diskuteras inte är särskilt bra. Partierna har inte brottats särskilt mycket med det här begreppet. Forum för hållbar utveckling skulle utmana partierna, ekonomerna, forskarna, utbildarna och säga att vi har ett antal förslag som vi vill att ni tar ställning till. Det skulle man kunna presentera i

slutet av 2004, ett par år innan nästa val med förhoppningen att man verkligen fick en debatt om det här. Skriften skulle innehålla ett antal konkreta förslag. Det skulle vara en verklig styrka att det är personer från olika partier som står bakom dessa förslag och samtidigt säger: vi är inte nöjda med våra egna partier, vi är inte nöjda med något parti.

Harald Nordlund påpekade att det är viktigt att de politiker som deltar i Forum för hållbar utveckling är med på att vara politiskt inkorrekta. Den politiska korrektheten är åtminstone ibland en förklaring till att det stoppar upp. Det krävs politisk inkorrekthet för att komma vidare.

Enligt Olof Lindén blir det lättare om man inte utger sig för att ha alla lösningarna. Det räcker med att måla upp bilden och inte i detalj föreskriva vad som måste ske inom olika sektorer.

Karl-Erik Edris slog fast att det är viktigt att kunna göra bra saker tillsammans utan att tycka att man har svikit ett deklarerat ideal. Ofta är det något med processen som gör att det är svårt för olika perspektiv att komma samman. En sådan här grupp är en slags träning i hur olika perspektiv kan vävas samman och uträtta något tillsammans. Resultatet av detta får inte bli ett par abstrakta rapporter.

Han menade vidare att om Forum för hållbar utveckling skulle bli en tvärpolitisk grupp skulle detta vara mycket positivt. Det skulle vara mycket intressant om någorlunda tunga personer från olika ideologiska läger kunde säga: vi har diskuterat fritt och inte slagit varandra i huvudet med parti-programmen.

Arbetsform, deltagare och målgrupp

Diskussionen visade att Forum för hållbar utveckling behöver en fungerande arbetsform för att det ska kunna bli kraft i projektet. I detta sammanhang ställdes bland följande frågor: Vad är det unika med gruppen? Är det en tvärpolitisk grupp? Vilken fokus har gruppen?

Ytterligare ett tiotal personer – några från forskarvärlden, några från företagsvärlden, några från den politiska världen – var inbjudna till upptaktsmötet men kunde inte komma av olika anledningar. Frågan är: hur många ska vi vara? Vi kan nog ta med 30-35 personer, kanske till och med något fler. Var och en ska känna sig fri att bjuda in folk. Det är en öppen process.

Målgruppen för det här projektet hänger i luften. Det är viktigt att bestämma målgrupp innan vi fortsätter.

Teman

- Enligt Uno Svedin är de sju områdena som Forum för hållbar utveckling ska syssla med intressanta. Tillsammans spelar de upp en trevlig komposition. Han betraktar de sju områdena som konceptuella arenor. Vad som ännu saknas är en bild av det som ses som problemet. Det är möjligt att det låser processen om man skulle börja med att säga precis vad problemet är. Men på etiksidan skulle man kunna säga: ett problem är att olika personer och olika samhällen har olika etiska reflektioner. Finns det möjligt att trots detta komma fram till något gemensamt och operationellt? Detta var ju egentligen grunden för Rio-deklarationen. Trots alla olikheter lyckades man hitta inte en gemensam nämnare men en slags nämnare som slog över de egentliga grundläggande skiljaktigheterna. Det skulle vara ett exempel på en tematik under etiken. I fråga om forskningen kan man fråga sig: är det strukturfrågan eller prioritetsfrågan som är i fokus? Hållbar utveckling som en social process – handlar det om demokratins sätt att fungera eller är det civila samhällets samspel med formella strukturer? Uno Svedin efterlyser en exemplifiering så att man inte bara har arenorna, som blir som tomma scener.
- Carl Wahren tycker att Forum för hållbar utveckling bör ha ett tydligt kvinnoperspektiv. I u-länderna är kvinnan 80 procent av jordbruket och 90 procent av vattenförsörjningen.
- Flera personer ansåg att institutioner är ett intressant och viktigt tema. Det sker förbättringar inom institutionerna men en del institutioner drar fortfarande åt fel håll.
- Peter Söderbaum önskar att Forum för hållbar utveckling ventilerar områden där den övriga debatten är otillräcklig. Han menar att de politiska ideologierna inte på allvar har tampats med begreppet hållbar utveckling.
- Hållbar utveckling som ett upplyst egenintresse kan vara ett tema för Forum för Hållbar utveckling. Det är lättare att få alla att ställa upp om man kan peka på att någon åtgärd faktiskt är nödvändig.
- Det finns intresse för att ha ett seminarium som bara handlar om barriärerna för att tillämpa existerande kunskap. Det finns även särintressen som ligger och bromsar utvecklingen. Valter Mutt och Magnus Andersson skulle därför gärna se ett seminarium om hinder och barriärer.

- Forum för Hållbar utveckling måste visa på de goda exemplen. Det är väldigt viktigt att peka på möjligheter, inte bara på svårigheter.
- Enligt Valter Mutts behöver Forum för hållbar utveckling lyfta fram de positiva exemplen. På internet finns mycket positiv information som inte kommer upp i media. Exempel är mikroreditinstitut i Indien, kooperativa spannmålsbanker i Västafrika mm. Även i länder som USA och Kanada byggs det upp lokala ekonomier parallellt med den globaliserade ekonomin.¹
- Magnus Andersson refererade till Al Gore och Bill Clinton som båda har talat om ”reinventing government”. Detta innebär att försöka verka för att de människor som vi ser som delar av problemet blir en del av lösningen. Detta kan vara en nyckelaspekt för att göra hållbar utveckling till en bred social process.
- Carl Wahren menade att Forum för Hållbar utveckling borde ta upp beröringsprocessen: hur berör man människor idag som är så nedslusade med budskap och har ont om tid? Hur når man människor? Det är frågor som förtjänar ett speciellt möte.
- Man skulle kunna låta det första etikseminariet ägna sig åt spänningen mellan det som faktiskt måste göras och det som görs. Då blir det både spännande och realistiskt.

Hur kommunicera budskapet?

För att nå ut med budskapet från denna process föreslogs hearings, TV-debatter och olika former av folkbildning. Carl Wahren berättade att de större folkbildningsförbunden har upp till 5000 studiecirkel per år. Man skulle kunna alliera sig med ett eller flera folkbildningsförbund som är engagerade i den här typen av frågor. De skulle kunna göra detta till ett underlagsmaterial för att senare rulla igång ett antal studiegrupper ute i landet. Personer från den här gruppen skulle kunna erbjuda sig att komma ut i landet och stimulera till debatt och aktiviteter.

¹ Något annat mycket positivt är utvecklingen av bränsleceller. Enligt Göran Lindberg på KTH har bilindustrin sedan mitten av 1990-talet lagt ner 45 miljarder kronor på att utveckla bränsleceller. Förändringen börjar alltså inte bara komma på den mikroekonomiska nivån utan också delar av det stora kapitalet visar intresse.

Deltagarlista

Magnus Andersson
Cajoma Consulting
Hällbygatan 34 C
752 28 Uppsala
Tel: 018-55 63 87
Tel: 070-29 48 301
E-post: magnus.cajoma@telia.com

Karl-Erik Edris
Edris Idé AB
Box 220
142 02 Trångsund
Tel 08-771 38 46
E-post: karl-erik@edris-ide.se

Gudmund Larsson
f.d. utredare på LO
Sköldungagatan 41
753 35 Uppsala
Tel 018-23 00 41
E-post: gudmundlarsson@hotmail.com

Olof Lindén
Prof. naturresurshushållning
Kalmar Universitet
392 82 Kalmar
Tel: 0480-44 73 49
E-post: olof.linden@cordio.org

Valter Mutt
Medlem av miljöpartiets partistyrelse
Tel: 0471-505 94
Tel: 07303-888 10
E-post: valter.mutt@mp.se

Lars Nieckels
OA-konsult
Granrisvägen 6
132 37 Saltsjö-Boo
Tel 08-747 81 66
E-post: lars@nieckels.se

Harald Nordlund
Folkpartiet
Sehlstedtsgatan 4
Uppsala
Tel 018-32 32 44

Sven-Gunnar Persson
Riksdagsledamot, Kristdemokraterna
Riksdagen
100 12 Stockholm
Tel 08-786 40 00
E-post: sven.gunnar.persson@riksdagen.se

Therese Persson (fp)
Utredare, Folkpartiets riksdagskansli
Riksdagen
100 12 Stockholm
Tel 08-786 40 00

Uno Svedin
Formas
Box 1206
Birger Jarls torg 5
111 82 Stockholm
Tel: 08-775 40 00
E-post: uno.svedin@formas.se

Peter Söderbaum
Professor i ekonomi med inriktning på ekologisk ekonomi
Mälardalens högskola
Box 883
72123 Västerås
Tel: 021-101493
Fax: 021-101480
E-post: peter.soderbaum@mdh.se

Carl Wahren
The 21st Century Drama
(a)Åkerbyvägen 282
187 38 Täby
Tel 08-758 15 62
E-post: cwahren@swipnet.se

(b) 8, Montée de la Vieille Commune
F-06510 Gattieres
Frankrike
Tel: +33-(0)4-93 08 61 60
E-post: carl.wahren@wanadoo.fr

Anders Wijkman
Medlem av Europaparlamentet
Europaparlamentet
Rue Wiertz
B-1047 Bryssel
Belgien
Tel: +32-2-284 54 01, 0706-30 10 52
E-post: awijkman@europarl.eu.int

Bilaga

Presentation av Forum för hållbar utveckling

Forum för hållbar utveckling är ett forum för dialog om hur samhället kan utvecklas i riktning mot balans och harmoni mellan ekonomiska, sociala, kulturella och ekologiska målsättningar.

Hållbarhetsfrågorna är mycket komplexa och kräver att lösas på ett integrerat sätt. Många gånger är etiska konflikter involverade. Vi lever i ett dynamiskt samhälle vars ekonomiska och politiska incitamentsstruktur gynnar snabbhet och smarthet snarare än långsiktigt tänkande och reflektion.

Många aktuella samhällsfrågor som på ett eller annat sätt har att göra med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet fångas inte helt naturligt upp av de olika politiska partierna. Vissa frågor kan inte helt lätt placeras in på den traditionella höger-vänster skalan. Vissa frågor tenderar att helt försvinna från den politiska dagordningen. Inte sällan tillämpas gamla lösningar i försök att lösa nya problem.

En starkt bidragande orsak till svårigheterna att hantera hållbarhetsfrågorna består i bristen på helhetssyn och systemtänkande. Idag präglas samhället av sektorstänkande och en långtgående specialisering. Problem som spiller över gränserna är svåra att hantera.

Hållbarhetsfrågorna ställer krav på ett nytt och annorlunda politiskt ledarskap. Hur ska detta ledarskap utvecklas? Hållbar utveckling innebär också att ökat utrymme ges för reflektion kring viktiga etiska frågor. Hur skapar vi utrymme för ett etikens dialogtorg i politiken?

En dialogprocess med engagerade och kompetenta deltagare kan bidra till att förstå vad det komplexa begreppet ”hållbar utveckling” innebär ur olika perspektiv. Bristen på helhetssyn och holistiska analyser gör vårt projekt motiverat. Dessutom tror vi att dialogprocesser av detta slaget har ett värde i sig. Dess processer hjälper till att vinkla problem på ett nytt sätt och kan stimulera kreativt tänkande.

Detta är utgångspunkten för bildandet av *Forum för hållbar utveckling*.

Arbetsgruppen

Projektet *Forum för hållbar utveckling* har förberetts av en arbetsgrupp bestående av följande personer: Magnus Andersson, Anita Brodén, Gudmund Larsson, Valter Mutt, och Anders Wijkman. Dessa personer representerar olika politiska åskådningar.

Arbetsformer

Projektet har möjlighet att inkludera olika arbetsformer: seminarier, debatter, föreläsningar och arbete i mindre arbetsgrupper. Huvudformen för projektet kommer att vara seminarier baserade i riksdagen.

Deltagare

Ungefär hälften av deltagarna ska vara representanter från riksdag och regering. Resterande 50 procent ska handplockas från näringslivet, universitet och olika organisationer. Även utvalda publicister kan komma i fråga.

Teman

Forum för hållbar utveckling kommer att ta upp följande teman:

- Etik (seminarium 27 maj)
- Forskning och utbildning
- Hållbar utveckling som en social process
- Ekonomins ramar
- Nord-syd: är en gemensam global agenda möjlig?
- Kultur, mångfald och hållbarhet
- Institutioner för hållbar utveckling
- andra förslag!

Målet

Den konkreta målsättningen för projektet är att efter drygt ett år få fram en sammanfattande skrift innehållande förslag som kommit fram under projektets gång.

Footnotes

¹ Något annat mycket positivt är utvecklingen av bränsleceller. Enligt Göran Lindberg på KTH har bilindustrin sedan mitten av 1990-talet lagt ner 45 miljarder kronor på att utveckla bränsleceller. Förändringen börjar alltså inte bara komma på den mikroekonomiska nivån utan också delar av det stora kapitalet visar intresse.